

רקע

ישנן דעות שונות בחישוב המידות בשערי ומגו, מחלוקת זו מבוססת על דברי הרב יוחנןאל לנדא בספרו הגדוע ביהודה, שמצא סתירה בחישובים בין שיעור האורך של הגדולים לשיעור הנפח של היותם והביצים, ודווקא, בתלמוד בבלי נזכר כי ניתן למדוד את הגדול של המינימום הנצרך ללכשורו של מקוה באחד משני האופנים: האחד, שיעור אורך - אמה על אמה ברוב שלוש אמות. והשני, שיעור נפח - ארבעים סאה. שני שיעורים אלו מוכרחים להיות תואמים. אולם בחישוב הדבר, נמצא ששתי צורות מידה אלה אינם מתסדרים. על מנת להגיע למדידה מדויקת - נחלק את האמה לתפחים, ונחלק את התפח לאגודלים. בכל אמה יש שישה תפחים, ובכל טפח יש ארבעה אגודלים. זאת אומרת, שבאמה יש עשרים וארבעה אגודלים. אגודל ממוצע, על פי בדיקה שערך הגדוע ביהודה, הוא 2.4 ס"מ. אם נחשב את הנפח של מקוה כזה, נחלק לארבעים - נגיע לשיעור של סאה. האמהל לא תהא אלא תוצאה נכונה של שנינו מגודל דת ממוצע בן ימינו. הגדוע ביהודה הסיק מכך שהדברים בימינו התקטנו בתצי כמה שהיו בזמן חז"ל. לדעת רבי יוחנן המדידה של שיעור האגודלים שעשה הגדוע ביהודה אינה נכונה, אלא שיעורם הוא 2.4 ס"מ, ולא 2.4 ס"מ.

כאמור, בעקבות שאלתו של הנודע ביהודה, ישנם כיום שתי שיטות עיקריות בשיעור המידות:

<p>■ שיטת רב אברהם חיים נאה (ה) של מטבע הדירה, והרב חיים נ</p>	<p><u>תנאי שוליים</u></p>	<p>הוספה</p>	<p>זכ"ם הציג את שיעורי הנפח ביחידות פרסום השינויים... ור הדירה הוא 3 גרם בדיוק.</p>
---	---------------------------	--------------	---

- **שיטת החזון איש** - מבוססת על מדידת הנודע ביהודה לשיעור הרביעיית^[2], על פי התחשיב של הגמרא^[3] המבוסס על שיעור האצבע מתוך הנחה שהיא נמדדת ברוחב, ולפי מדידת החזון איש שיעורה הוא 2.4 סנטימטרים. ההפרש של 20% בשיעור האורך משמעותו כמעט הכפלה של מידות הנפת, ומכאן הסיק הנודע ביהודה שהביצים קטנו למחצית מגודלן בזמן חז"ל, ויש להניח שהביצים בגודל כפול לשם חישוב השיעורים. הורו כדבריו החתם סופר^[4], הגר"א^[5], רבי חיים מוולוז'ין^[6] ועוד מספר קהילות בגולה^[7] וכן נוהג הרב חיים קניבסקי.

ישינה שיטה נוספת, פחות מקובלת ממכונה **שיטת הדיירה הקטן** (כפי שמופיעה בטבלאות וההגדרות להלן) - מתבססת על התאמת שיעור שיטת רב חיים לכך שמתבצעות הדרהם הקדומים שנמצאו הם קטנים יותר ומשקלם כ-2.8 גרם^[8] ולפיכך יש להפחית 5% ממידות האורך של הגר"ח נאה.

ברשימות שלהן, המידות הממוינות לפי ערךן, מהקטנות לגדולה (וכשיש מחלוקת - על פי הפסיקה המקובלת). למידות המסומנות בכוכבית בטבלה ישנן גרסאות שונות (או מחלוקות בפירושן) המובאות בפירוט לאחר הטבלה. ב"הגדרה הלכתית על פי יחידה אחרת" - הערך ראשון הוא מגדיר עיקרן והשאר מגדירים משניים/נזירים, או, קרובים מדויקים מקובלים.

מידות אורך

היחידה הבסיסית של האורך היא אצבע, והיא המגדירה את יתר היחידות.

שם המידה	הגדרה הלכתית על פי יחידה אחרת	ערך ביחידה המטרית		
אצבע, אגודל	(יחידה בסיסית)	2 ס"מ	2.4 ס"מ	חזון א"ש
טפח (טפחא), פשך	4 אצבעות	8 ס"מ	9.6 ס"מ	דרהם קטן
סיט*	טפח	8 ס"מ	9.6 ס"מ	
זרת (זרתא)	1/2 אמה	24 ס"מ	28.8 ס"מ	
אמה, גומד, גרמידא*	6 טפחים	48 ס"מ	57.6 ס"מ	
ריס	$\frac{2}{15}$ מיל = $\frac{2}{266}$ אמה	128 מטר	153.6 מטר	121.6 מטר
מיל	2000 אמה = 7.5 ריס	960 מטר	1152 מטר	912 מטר
פרסה (פרסא)	4 מיל = 30 ריס = 8000 אמה	3.84 ק"מ	4608 מטר	3648 מטר

אצבע, אגודל

אצבע ואגודל, הן מידות תנאיות. המשמעות התאורטית המקובלת: רוחב אצבעו של אדם בינוני בחלק הרחב מעל המפרק האמצעי של האגודל. לפי אברהם יהודה גרינפלד (פרופסור לפיזיקה) המדידה נעשית כשהאגודל נוטה על צידו ולא על פניו. משמע כעובי אצבעו של אדם בינוני - במקום הרחב ביותר בעובי האגודל^[9].

שיטה נוספת לחישוב: 7 גרגרי שעורה בינוניים הדחוקים זה בחד זה, או, אורך 2 גרגרי שעורה זה אחר זה שלא בדוחק. הגדרות אלו עם שעורה של ימינו תואמות את השיטה שקובעת את מידת האצבע ל-1.9 ס"מ. ואם אלו גרגרי שעורה גדולים - 2 ס"מ^[10].

שימוש הלכתי לדוגמה

אורך חוטי הציצית. ייש אומרים 4 אגודלים ויש אומרים 12 אגודלים.

טפח

ערך מורחב – טפח

טפח (**טפחא**, **פֶּשֶׁךְ** – מידה מקראית. בציור על בניית שולחן לחם הפנים שבמשכן נצטווה **משה** "ועשית לו ממטרת טפח סביב" (**שמות**, כ"ה, כ"ה). בארמית לעיתים מכונה 'טפחא', ולעיתים (נדירות) 'פֶּשֶׁךְ'.

		
ת : שוליים	הוספה	פרסום השינויים...

רוחב אגרוף קמוץ.

הגדרה הלכתית

4 אצבעות.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- למצות נטילת ארבעת המינים בסוכות: אורך ערבה והדס מינימלי - **3 טפחים**; אורך לולב מינימלי - **4 טפחים**.
- רוחב מינימלי של סוכה - **7 טפחים**; גובה סוכה מינימלי - **10 טפחים**.

סיט

ערך מורחב – סיט (יחידת מידה)

מידה תנאית. בשימוש למדידות הקשורות בבגדים אריגים (אריגה, טוויה, תפירה, צביעה וכיוצא בזה). מובאת בווריאציות שונות "רוחב הסיט", "מלוא רוחב הסיט", "מלוא הסיט".

משמעות תאורטית

רוחב מתיחה מסוימת באורך היד; על פי המקובל - המרחק שבין האצבע לאפה כשתון פשוקות, או בין האגודל לאצבע כשתון מתוחות. כך היה מקובל למדוד צורכי תפירה בתקופה ההיא.

בהלכה משמשת גם המידה 'מלוא רוחב הסיט כפול', שיעורו הוא כפול ממידת הסיט הרגילה.

הגדרה הלכתית

ההגדרה המקובלת - המרחק שבין האצבע לאפה או בין האגודל לאצבע, במתיחה מקסימלית,

יש מחכמי ישראל המבדילים בין הוריאציות השונות וקובעים 'רוחב הסיט' ו'מלוא רוחב הסיט' הוא כמקובל, אך 'מלוא הסיט' הוא שיעור שישית זרת שהוא 2 אצבעות (חלק מה**נאונים** והרמב"ם), או שיעור שליש זרת שהוא 4 אצבעות (נאונים אחרים).

שימושים הלכתיים לדוגמה

- גוזז צמר בשבת חייב חטאת אם גזז כמות צמר שאפשר לטוות ממנה חוט שארכו לפחות **פעמיים רוחב הסיט**.
- אורג שני חוטים בשבת חייב חטאת אם ארג כמלוא הסיט**.

זרת (זרתא)

ערך מורחב – זרת (יחידת מידה)

מידה מקראית (מידת החושן: "זרת אורכו וזרת רוחבו" (שמות, ל"ט, ט')).

'זרתא' הוא שמה הארמי של מידה זו, כפי שמופיע לעיתים בתלמוד.

משמעות תאורטית

המרחק בין האגודל לזרת במתיחת יד מקסימלית.אפשרות נוספת: האמה היא הארוכה באצבעות והזרת היא הקצרה, על כן מידת 'זרת' נקבעה להיות חצי ממידת ה'אמה'.

הגדרה הלכתית

		
ת : שוליים	הוספה	פרסום השינויים...

שימוש הלכתי לדוגמה

מידות החרשן - "זרת אורכו וזרת רוחבו" (שמות, ל"ט, ט').

אמה, גומד, גרמידיא

ערך מורחב – אמה (מידת אורך)

מיקראית (בציווי ה' רתנ על משה התיבה: "רשש מאות אחר התבו, חמשים אמה רתבו, ושרשים אמה קומתה") (בראשית ו', ט"ו)).

אָפּהשם גוסד (גוסד בוויקימילון) הוא מקראי ("נעש לו אוהד תָּרָב וְלֵה שְׁנֵי פִיזוּ, גִּלְד אֶרְפָּה" (שופטים, ג', ט"ו)).

אֶרְמִידָא' הוא שמה הארמי של מידה זו, כפי שמופיע (לעיתים נדירות) בתלמוד.

<div></div>
משמעות תאורטית
<p>אורך ידו של אדם בינוני מהמרפק ועד לקצה האצבע אמה.</p>

הגדרה הלכתית

אמה רגילה - 6 טפחים.ישנן 2 וריאציות על האמה הרגילה: 'אמה שוחקת' ו'אמה עצבה', כאשר משמעות 'שוחקת' - מרווחת, ומשמעות 'עצבה' - מצומצמת. האופן שבו מעריכים אמה הוא בהנחת ששה אגרופים קמוצים זה בצמידות לזה; האופן שבו מעריכים אמה שוחקת הוא בהריפתים שלא ידיו צמודים, האופן שבו מעריכים אמה עצבה הוא בהצמידת האגרופים בדחיקה. שיעור הסטייה של האמה השוחקת והאמה העצבה מהאמה הרגילה הוא בין 1 ס"מ ל-2 ס"מ בערך.
לִבְנוֹטָא לֹאמָה הִרְגִילָה, ישנה 'אמה בת המישה טפחים' שאורכה (כפי שמובן משמה) הוא 5 טפחים, מה שמעניק לאמה הרגילה אה הכינוי 'אמה בת ששה טפחים'.
לִהְלֵכְה: רק האמות שנזכרות בציווי התורה על כלי המשכן (שלחן לזהם הפנים וכדומה) ועל מידות המזבח נמדדות ב־5 טפחים; כל יתר האמות ההלכתיות בכל התורה נמדדות באמה בת ששה טפחים.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- גובה סוכה מקסימלי - **20 אמה**.
- מידות שלחן לחם הפנים - "**אמתיים** אורכו ואמה רוחבו ואמה וחצי קומתו".

ריס

‏ערך מורחב – **ריס (מידת אורך)**

מידה תנאית למדידת מרחקים (חופפת מבחינת סדרי גודל למידה הרומית 'סטדיון' הקטנה מ'ריס'). כ-130 עד 150 מטר.

הגדרה הלכתית

1/7.5 מן המיל.

שימושים הלכתיים לדוגמה

"אין פורסין נשבים (מלכודות) ליונים אלא אם כן היה רחוק מן היישוב 30 ריס" (שלא ילכדו בהם יונים פרטיים השייכים לדיירי הישוב), (משנה, מסכת בבא קמא, פרק ו', משנה ו').

מיל

‏ערך מורחב – **מיל (הלכה)**

מידה תנאית למדידת מרחקים; מקובל שהוא שווה אלפים אמה^[1].

הגדרה הלכתית	הַמִּלָּה שְׁלִישִׁים הַסֵּפֶה 	<div>פרסום חשיבויותם...</div>
2000 אמות.		

שימושים הלכתיים לדוגמה

- בשבת אסור להתרחק מתחום היישוב שבו נמצא האדם בתחילת השבת יותר מ**מיל**. (דין "תחום שבת").
- ישוב שהמרחק בינו לבין **ערב מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הוא מיל או פחות**, קורא ב**פורים** את המגילה ביום ט"ו באדר (בהצטרף תנאים נוספים).

פרסה

מידה תנאית למדידת מרחקים; כשמה של מידה מקבילה שחיתה בשימוש העמים האיראניים בעת העתיקה (וגדולה ממנה בהרבה).

הגדרה הלכתית

4 מילים.

שימוש הלכתי לדוגמה

- (במידת **זמן** הנגזרת מ**פרסה**) - אסור לאדם להתפלל כאשר הוא נזקק לנִקְבִּינְיָ, אם עבר והתפלל, יא ידו חובת תפילה בתנאי שהוא יכול היה להתאפק משך זמן כשיעור הליכת **פרסה**^[1].

מידות חריגות

קנה

אורכו 6 אמות; על שם קנה המידה שראה יחזקאל בנבואתו שבו נמדד בית המקדש: "וביד האיש קנה המדה, שש-אמות באמה וטפה" (יחזקאל, מ', ה'). משמע לפי התחשיבים שבפסוקים בהמשך (שלעיתים באים באמות ולעיתים בקנים), שאורך הקנה הוא 6 אמות. דבר זה קשה בלשון הפסוק שהבאנו שנכתב בו שקנה הוא "שש אמות באמה, וטפה" (גם בלי השוואה לפסוקים אחרים לשון הפסוק קשה). לפי המפרשים, הפסוק שצוטט לעיל מדבר באמות בנות 5 טפחים, ושיעור הפסוק כך הוא "6 אמות, כאשר כל אמה - היא אמה וטפה", כלומר האמות בפסוק מוסדות מבנות 5 טפחים לבנות 6; סו"כ - 6 אמות רגילות. לפי החוקרים, הטפה המוזכר בפסוק שמשמ לדית ארוחה (ישוב הגענו ל-6 אמות). קנה כזה היה, לפי המחקר, כלי מידה סטנדרטי במסופוטמיה.

חבל

בהלכות שבת, לעניין תחום שבת (שהוא 2000 אמות), נכתב במשנה **(משנה, מסכת עירובין, פרק ה', משנה ד')**: "אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא פחות ולא יותר", ועל סמך משנה זו נקבע בתלמוד הירושלמי: "כמה הוא מידת התחום? ארבעים חבלים". אין חז"ל משתמשים סתם כך במנה **חבל** לתאר 50 אמות.

גרופית

יש המפרשים (רבינו גרשום, רמב"ם) שאף פירוש המילה 'גרופית' המופיעה במשנה הוא 'טפה', ויש שכותבים (רש"י) שהוא רוחב שונה – 2 אגרופים. ישנם האומרים ש'גרופית' אינה מידת אורך כלל, אלא פירושה 'ענף'.

מידות נפח

הגדרה הלכתית

מחלוקת:

יש אומרים (גאונים) כגודל הזיתים בארץ ישראל,

יש אומרים (תוספות^[14] ועוד) ששקול ל-1/2 ביצה,

ויש אומרים (בדעת הרמב"ם ועוד, למנהג הספרדים) שהזית קטן מ-1/3 ביצה (מאחר שהרגגורת גדולה מהזית ומידתה 1/3 ביצה).^[דרושה הבהרה] חלק בשיטת הגאונים, אבל –

לפי שיטות שונות בהלכה (חזון אי"ש^[15] ועוד) הזית אינו מקושר באמצעות קבועי הכפלה לנפחים אחרים, אלא משוער בפני עצמו כגודל זית בינוני.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- שיעור מזערי של מאכל שיש לברך אחר אכילתו ברכה אחרונה הוא **כזית**.
- כמות מינימלית של בשר אדם מת כדי לטמא - **כזית**.
- ישנם שיעורים רבים נוספים שנמדדים בכזית ובתלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף מ"א, עמוד ב' נאמר עליו: " 'ארץ זית שמן'- אמר ר' יוסי ברבי חנינא [...] ארץ שרוב שיעוריה כזיתים".

ככותבת הגסה

ערך מורחב – **ככותבת**

מידה תנאית - כתמרה שהחלה להתייבש, נפח תמר גדול.

הגדרה הלכתית

בין שני זיתים^[16] לביצה.

שימוש הלכתי לדוגמה

- כמות המינימום של אכילה
- לדעת בית שמאי אין עובר

עוכלא, שמינית

מידות תנאיות למדידת נוזלים; עוכלא משמשת גם למשקל.

הגדרה הלכתית

1/8 לוג.

כביצה

ערך מורחב – **כביצה**

מידה תנאית; נפח ביצה.

הגדרה הלכתית

נפחה של ביצה בינונית כולל קליפתה.

וראיצה שונה של מידה זו, שמשמשת בכמה הלכות, היא מדידת ביצה בינונית ללא קליפתה; ההפרש ביניהן מועט (כ-5%).

כמו לכזית, אף 'כביצה' לשיטות מסוימות, אינו מקושר לשיעורים האחרים. כיום, את כל המידות האחרות נהוג לחשב על פי מידת האצבע בעזרת נוסחת ההמרה מאורך לנפח, כך שבפועל 'כביצה' לא מהווה יחידה יסודית בסקאלת הנפח.

שימוש הלכתי לדוגמה

- שיעור מינימלי של אוכל לקבל טומאה הוא **כביצה**.
- לפי חלק מהפוסקים, לפני אכילת כמות כזאת של לחם, מתחייבים בבטילת יד"ים.

רביעית

ערך מורחב – **רביעית**

שם תנאי - רביעית של לוג. משמש למדידת נוזלים שונים.

הגדרה הלכתית

1/4 לוג (נפח של **ביצה** וחצי)

שימושים הלכתיים לדוגמה

- שיעור מינימלי של משקה שיש לברך אחר שתייתו ברכה אחרונה (שיעור ברכה אחרונה) הוא **רביעית**.
- כמות מינימלית של דם אדם **מת** כדי לטמא - **רביעית**.

פרס

חצי ככר לחם סגנדרטני של ימי חז"ל (פירוש מילולי: 'חצי', ולכן משמש לעיתים גם כחציון של מידות אחרות, שנוכרות בסמוך לכתיורו. גם המונח 'פולג' משמש לכך).

הגדרה הלכתית

מחלוקת בתלמוד, ואף בפסקין

ת: שוליים

הוספה

מריסום השניוניים...

0.0.0.0 10 100 1 1 100 1 10 100

שימוש הלכתי לדוגמה

- שיעור הפרנסה המינימלי המוטל על בני עיר לספק לעני המוחזר על הפתחים - **פרס** - חצי ככר לחם.

ליטרא

מידה תנאית למדידת נזולים; נגזרת ממידה זו משמשת למשקל - ובה רוב שימוש חז"ל (בתיאורי מקרים של מקח וממכר של ירקות, בשר וכדומה).

הגדרה הלכתית

2 רביעיות לוג.

שימוש הלכתי

אל מובא בשעור מימיל'א וּמקסמיל'א קלום הלה כלשהי, אך חזקר בדי' שיקלה, לגבי האופן שבו חנונו צריך לשקול ללקוחותיו; לדוגמה: "תנו רבנן: הבה מיקח ממנו שלשה רביע ליתרא, לא יאמר לו: 'שקול לי שלשה רביע ליתרא, אחת אחת, אלא שקול ליתרא וממנו רביע ליתרא עם הבשר'".

לוג, רובע

ערך מורחב – לוג (יחידת מידה)

מידות מקראיות ותנאיות; לוג - שם כלי מדידה לנחלים, רובע - קיצור של "רובע הקב".

הגדרה הלכתית

6 ביצים = $1/4$ קב.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- ה'אלה חסד כמעט אמת בתורה, בתיאור דרכנו של מלמדנו ענין, "ואם ידל הוא ואין ידו ששקנת לרקח כעבד אחד אדם לתנותה לכפר עליו ועשרו שלת אחד בלול בשמן למנות ורגל ששן" (ויקרא, י"ד, כ"ב).
- מקורו** מן גישתו ששיעורו חסר מן 40-א, נפסל אם נפלו לתוכו **3 לוגים** מים שאובים.
- כמות מלח** סדומית שהיו מערבים בקטורת שהיו מכינים לבית המקדש בכל שנה - **רבע הקב**.

478 גרם 1 ליטרה

קב

ערך מורחב – **קב** (**מידת נפח**)

מידה תנאית - שם כלי מדידה (יבש).

הגדרה הלכתית

24 ביצים, 4 לוגים.

פרסום השניוניים...	דוספה	מתה שלים
--------------------	-------	----------

מידות מקראיות

העשרון נזכר פעמים רבות, למשל: "וַעֲשֹׂן סֶלֶת בְּלֹל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית... (שמות, כ"ט, מ').

עומר הוא מנת האוכל היומית לאדם, כמו שנאמר על ידידת המן: "[העֶמֶר עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא" (שמות, ט"ז, ל"ו)]. נראה שהמידה קרויה על שם עומר שיבולים הנקצרים, ושווה לנפה עומר קצור ממוצע.

הגדרה הלכתית

1/10 איפה.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- הפרשת חלה נעשית משיעור עיסה של עשירית האיפה, עומר.
- המנחות הוכנו על ידי שיעורים של עשרון, לדוגמה מנחת חביתין הוכנה בשיעור עשרון.

הין

מידה מקראית לנוזלים - שם כלי מדידה ("מאזני צדק, אבני צדק, איפת צדק והין צדק יהיה לכם" (ויקרא, י"ט, ל"ו)).

הגדרה הלכתית

12 לוג.

שימוש הלכתי לדוגמה

- נסכים הבאים עם הקורבנות בבית המקדש: פר - חצי היין יין, איל (כבש בוגר) - שליש היין, כבש - רביעית היין.

ערך מורחב – **סאה (מידת נפח)**

מידה הנאית - שם כלי מדידה (יבש), נקראת גם גרזוא או גריוה.

הגדרה הלכתית

6 קבים.

40 סאה שוות 3 אמות מעוקבות, כגודל מקווה המתאים לאדם בצמצום, לכן סאה שווה ‎

3

⋅

2

3

40

{\displaystyle {\frac {3\cdot 2^{3}}{40}}}

 אמות מעוקבות, כאשר *2*³ = אמה.

המידה נזכרה בתנ"ך פעמיים - בסיפור אברהם והמלאכים, ו”וַיִּמָּרָה אַבְרָהָם הָאֱחָלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהֲרִי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח טָלַת לֵוִישִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת.” (בראשית, י"ח, ו'); ובמצורו, על שומרון, ו”וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁעַ שְׁמַעוּ דְּבַר ה' כֹּה אָמַר ה' קַעֲת מִקָּחַר סָאָה טָלַת בְּשָׂקָל וְסָאִיתִים שְׁעִרִים בְּשָׂקָל בְּשַׁעַר שְׁמֶרֶון” (מלכים ב', ז', א').

שימוש הלכתי לדוגמה

- כמות מי הגשמים המינימלית במקוונה טהרה היא **40 סאה**.

איפה, בת

ערך מורחב – **איפה (מיד**

מידות מקראיות ("לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה") (דברים, כ"ה, י"ד); "עשרת צמדי כרם יעשו בת אחת, וזרע חומר יעשה איפה" (ישעיהו, ה', י'), האיפה שימשה למדידת גפח יבש, ואילו ה'בת' שימשה למדידת נפח לח.

הגדרה הלכתית

3 סאים.

לתך

מידה מקראית ("וחומר שעורים, ולתך שעורים" (זושע, ג', ב')) למדידת תבואה.

הגדרה הלכתית

חצי כור/חומר.

כור, חומר

חומר - מידה מקראית ("וחומר שעורים" (דקרא, כ"ז, ט"ז)); כור הוא שמה התנאי של מידה זו. משמשת למדידת תבואה.

הגדרה הלכתית

10 אפות.

מידות חריגות

כמלוא לוגמיו

ערך מורחב – **מלוא לוגמיו**

כמות הנוזל שאדם יכול להכיל בפיו במילוי לחי אחת. מידה זו לא נמדדת באדם ממוצע, אלא היא מידה אישית לכל אדם. שיעור מידה זו, עבור אדם ממוצע, הוא פחות מרביעית.

שיעור זה הוא המידה המינימלית עליה מתחייבים באיסור השתייה ביום הכיפורים.

קומץ

כמות הנכנסת בחפיצת ידו של אדם. מידה זו לא נמדדת באדם ממוצע, אלא היא מידה אישית לכל אדם.

שיעור הקומץ, עבור אדם ממוצע, הוא יותר מ-2 זיתים.

שיעור זה הוא כמות הסולת או הכלילה (סולת+שמן) שיש להקטיר, מקרבנות **מנחה** המבאים **לבית המקדש**.

מלוא תרוד

שיעור כלי כלשהו מתקופת חז"ל (תרודו, בלשון חז"ל, כעין כף).

שיעורו כשני שיעורי אגרופים קמוצים של אדם בינוני; שיעור כל אגרוף, על פי מדרש **בראשית רבה**, הוא כשני שיעורי קומץ של אדם בינוני; לפיכך שיעורו כ-8 זיתים, או יותר.

שיעור זה הוא הכמות המינימלית של ו'יקב' (ריקב - בשר מת שנימת, או **מוהל** שיצא מן מת ו**נקרש**) כדי לטמא.

שעל

ביטוי המופיע בתנ"ך כמה פעמים, כאמצעי מדידה ("מי מודד בשעלו מים"). הפירוש המקובל הוא שזו מידת אגרוף.

מידה זו חסרת שימושים הלכתיים או תורנ

מידות משקל

מידות המשקל במספרות ההלכה מתייחסות בעיקר למטבעות (למידות משקלם של נחושת, כסף וזהב), אך גם לצמודים ועוד.

מידות אלו כולן מתייחסות למוסכמות בין בני אדם, ואין בהם מידות של דברים טבעיים (כדוגמת האמה ביחידות האורך והביצה ביחידות הנפח).

המאונץ, ולאחריהם הרמב"ם, ייחסו מידות אלו למשקל שעורים ממוצעות (פרוטא - חצי שעורה, סלע - 384 שעורים, וכן הלאה), ושיטתם התקבלה בכל ישראל. משקל שעורה ממוצע על פי השיטות השונות נע בין 0.044 גרם לבין 0.05 גרם. הרמב"ם ייחס משקלים אלו גם לדרהמים מצריים של תקופתו; וכאשר מציינים נחונים מגלים שזה מתאים להנחה ששעורה שוקלת 0.05 גרם.

להלן טבלת המרות בין כל המידות השונות, כולל המרה לגרמים, על פי המקובל - ששעורה משקלה 0.05 גרם:

ערך מורחב – **שקל**

בקע - מידה מקראית, מחצית שקל הקודש - ומכאן שמה (בקינה - שבירה, חלוקה). גם שקל הוא שם מקראי, אך הוא מתאר את מידת שקל הקודש; והשם "שקל" כמתאר יחידת בקע הוא תנאי.

שימוש הלכתי לדוגמה

- מצוות מחצית השקל (שקל הקודש) נעשית בערך **שקל (חז"ל) (או בקע בלשון התורה)**.

סלע, שקל הקודש	ת : שוליים	הוספה	 פרסום השינויים...
<div></div>			
ערך מורחב – סלע (מטבע עתיק)			

סלע - שם תנאי. "שקל" ו"שקל הקודש" - שמות מקראיים. מודד משקלות מטבעות כסף.

לפי חלק מן השיטות, בשיעור חיובים מן התורה נמדד בכסף טהור, ובשיעור חיובים מדברי חכמים נמדד במגסות של 1/8 כסף ו-7/8 נחושת. שני שלישי השקל המקראי נקראים פים.

בתקופת התנאים, הוסיפו חז"ל למשקל השקל של התורה ("שקל הקודש" או "סלע" בלשון חז"ל) תמישית מערבו. המסוק קובע "עשרים גרה השקל" - לפי הטבלה לעיל גרה היא 0.8 גרם, ולפיכך שקל הקודש צריך להיות 16 גרם; אולם, כאמור, חז"ל הגדילו את השיעור הזה ב-20%, מה שגורם לכך שיהיה 19.2 גרם. יחד עם הסלע גדלה גם מחציתו - ה'כעל', וכך גדל שיעור הכסף שיש להביא במצוות מחצית השקל. אין מצוות מן התורה שמתייחסות לשיעור הקטן ממצצית שקל הקודש.

שימוש הלכתי לדוגמה

- "**פדין בן בכור**" נעשה **בנתינת 5 סלעים לכהן**.

דרכון

שם תנאי.

שימוש הלכתי

אין שימוש הלכתי. מובא רק בתיאור מקרים ובסיפורים.

מנה

ערך מורחב – מינה (מטבע)

שם תנאי.

שוורו של המנה הוא מאה זוז

שימוש הלכתי לדוגמה

- סכום החיוב בכתובתה של גרושה או אלמנה הוא **מנה**.

מידות חריגות

קשיטה

מידה היא שלושת אלפים שקלים של תורה. כך למשל, שש מאות אלף חצאי שקלים של מניית העם במדבר נתנו 100 כבר ועוד 'אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש'. מ-100 הכבר עשו את האדנים למשכן, ומהשאר עשו ווים, חישוקים, וציפוי לראשי העמודים (**שמות**, ל"ח,

לא ידוע שיעורה של הקשיטה. אבל לפי תרגום אונקלוס לא קנה יעקב את חלקת השדה במאה מטבעות קשיטה אלא במאה כבשות.

ככר

ערך מורחב – כיכר (משקל)

מידה מקראית (מגרות המקדש הייתה עשויה מככר זהב אחת)[[]^{18]}.

הככר הוא שלושת אלפים שקלים של תורה. כך למשל, שש מאות אלף חצאי שקלים של מניית העם במדבר נתנו 100 כבר ועוד 'אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש'. מ-100 הככר עשו את האדנים למשכן, ומהשאר עשו ווים, חישוקים, וציפוי לראשי העמודים (**שמות**, ל"ח, כ"ה-כ"ח).

עם זאת, יש שטענו שבתקופות מאוחרות י	ת : שוליים	הוספה	 פרסום השינויים...

תרטימר

מידה תנאית (**מסכת סנהדרין** דף ע. במשנה: פירק ח, משנה ב.).

שיעורה - חצי **מנה** (כ-180 גרם בשר).

כמות הבשר המינימלית שעל נער לאכול כדי להיחשב כ"**מן סורר ומורה**" (בהצטרף תנאים נוספים).

קולבון

שם תנאי.

אינו בדיוק שיעור משקל, אלא ערך פריטת מטבע של סלע כסף לשני שקלי כסף. בתקופת בית שני ערך זה היה שווה ל**שנדיין**.

אספר

מידה תנאית נדירה.

השערת שונות נאמרו לשיעורה.

ליטרא

מידה תלמודית, הגגורת ממידת הנפח ליטרא, ומהווה משקל של מים בנפח ליטרא; בקירוב 35 דיגרים.

עוכלא

מידה תלמודית, הגגורת ממידת הנפח עוכלא, ומהווה משקל של מים בנפח עוכלא; בקירוב 8,75 דיגרים.

רוטל

מידה תלמודית נדירה הקרובה למנה (אין להתבלבל עם הרוטל שהרמב"ם מזכיר בחלק מפירושו, שבהם הוא מדגיש שמדובר במשקל רוטל של זמנ); משקלה 24 סלעים.

לפי שיטת הרמב"ם^{[דרוש מ]‏^[19]} הרוטל של הרמב"ם

בזמן האימפריה העות'מאנית שימש המונח רוטל לציון משקל השווה בערך ל-2500 גרם, כלומר 2.5 ק"ג. השימוש במידה זו היה רווח מאוד בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי עד שנעלם כליל עם הקמת מדינת ישראל.אייש הוהגים כסטולה לקבל על עצמם אם בקשתם תחמלא עד ל"ג בעומר. לחלק במירון ליד קבר הרשב"י בחילולה - 18 - ח"י רוטל משקה.

סלע גלילי

מידה תנאית נדירה (משנה, מסכת תרומות, פרק י, משנה ח); 1/50 מרוטל.

זיין (של מדינת יהודה)

מידה תנאית נדירה (משנה, מסכת תרומות, פרק י, משנה ח); 1/100 מרוטל.

מידות זמן

נחלקות לכמה סוגים:

			
משכי מעשים	ת : י שוליים	ה וספה	פרטים השינויים...

- כדי הילוך X** - הזמן שלוקח לאדם ממוצע ללכת מידת אורך X. השימוש הנפוץ ביותר הוא **כדי הילוך מיל**, שאורכו המקובל הוא 18 דקות^{[דרושת אחרות סוברות שכדי הילוך מיל הוא 22.5 דקות]‏^[א]}. עוד שימוש נפוץ הוא **בכדי הילוך פרסה** (72/90/96 דקות).
- כדי אכילת פרס** - שיעור זמן האכילה של לחם חטים בנפח 'פרס'^{[דרוש]‏^[23]}.
- תוך כדי דיבור / כדי שאילת תלמיד לרב** - שיעור זמן אמירת המילים "שלום עליך רבי ומורי". כ-3 שניות.
- כדי שתדך מן המיטה ותדיחי את פניה**^{[דרוש]‏^[24]}.

פרקי זמן הקשורים למחזוריות היום והלילה

- שעה (זמנית)** - 1/12 מפרק הזמן שבין עלות השחר **לצאת הכוכבים**.
- מעת לעת** - 24 שעות.

מידות זמן לחישובים אסטרונומיים

(שימושיים להלכות קידוש החודש)

- שעה** - שעת שעון רגילה.
- דקה** - דקת שעון רגילה (=18 חלקים, משמש בעיקר בעת הכרזת המולד הממוצע בבית הכנסת בזמן ברכת החודש)
- חלק** - 1/1080 מן ה'שעה'.
- רגע** - 1/76 מן ה'חלק'.

מידות שטח

מידות השטח ההלכתיות סובלות מ"מזותות" כלפי מידות האורך והנפח; קרי - ישנן יחידות המוגדרות על ידי אורך וישנן המוגדרות על ידי נפח, אך לא להפך.

שם המידה	משמעות תאורטית	הגדרה הלכתית על פי יחידה אחרת	ערך ביחידה המטרית	
בית רובע	שטח שבו ניתן לזרוע חטים בנפח רובע הקב	1/4 מבית קב	24 מ"ר	חזון א"ש 34.56 מ"ר
בית קב	שטח שבו ניתן לזרוע חטים בנפח קב	1/6 מבית סאה	96 מ"ר	138.24 מ"ר
בית סאה , בית גריזא, בית גריזה	שטח שבו ניתן לזרוע חטים בנפח סאה	50 אמה על 50 אמה	576 מ"ר	829.44 מ"ר
בית סאתים	שטח שבו ניתן לזרוע חטים בנפח סאתים	2 בתי סאה	1152 מ"ר	1658.88 מ"ר
בית כור	שטח שבו ניתן לזרוע חטים בנפח כור	30 בתי סאה	17280 מ"ר (17.28 דונם)	24883.2 מ"ר (24.88 דונם)

מידות חריגות

גריס

כששה **גריס הקלקל**^{[דרוש]‏^[25]} (גריס הבא ממקום בשם "קלקל"^{[דרוש]‏^[26]}, גריס זה צורתו נוטה להיות ריבועית); על עור האדם שקיל בערך לריבוע של 6x6 שערות (עם הרווחים שביניהן).

במידות ימינו מקובל לשערר כששה של עיטול שקוטרו 19 מ"מ (כ-2.84 סמ"ר, או ריבוע שאורך צלעו כ-16.8 מ"ס).

משמש למדידת ננעים, ולדיני כתמים בהלכות נידה.

ראו גם

- מידות**, **שעורים** ו**משקלות** בהלכה
- חצי שיעור

			
לקריאה נוספת	ת : י שוליים	ה וספה	פרטים השינויים...

חיים פ. זביש. מידות ושעורי אורח, זמנים, משקלות, ומטבעות בתנ"ך ובש"ס. דעות הראשונים והאחרונים, ושיעורים על פי זמננו, זמננו. בני ברק תשמ"ד.

- אברהם יהודה גרינפלד, **התאמת האגודל למידת האמה**, תחומין, ה', מכון צמת, תשמ"ה, עמ' 381.

- אברהם יהודה גרינפלד, **ערכי המידות בזמן מות תורה**, תחומין, ט"ז, מכון צמת, תשנ"ו, עמ' 433.

- עדן שטיימלץ, **מדרך לתלמוד**, ירושלים: הוצאת כתר, 1984.

- יעקב גרשון וייס **מידות ומשקלות של תורה** הוצאת ח. וגשל ירושלים תשמ"ה.

קישורים חיצוניים

- מחשבון למידת מידות ומשקלות לפי התורה והתלמוד (אנגלית) (https://www.torahcalc.com/unitconverter/)
- מידות ומשקולות באתר "ידעת" (http://www.daat.ac.il/daat/toshiba/halacha/berur-2.htm)
- חיים יעקב שעפטלי, הערך: מילין (http://www.daat.ac.il/daat/vl/tohen.asp?id=126), **אנציקלופדיה למטבעות משקלות ומידות בספרות התלמודית**
- יעקב גרשון ויס, מידות ומשקלות של תורה (http://www.daat.ac.il/daat/vl/tohen.asp?id=143), ירושלים תשמ"ה, באתר דעת
- שיטת רב חיים נאה (1598=1598)http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=1599 - פרק הסיכום מתוך הספר "מפתח התורה והמצוות"; שיטת החזון א"ש (1599=1599)http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=1599; טבלת השוואות http://w ww.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=1600
- מידות ושיעורי חז"ל (http://www.daf-yomi.com/content.aspx?PageId=58), פורטל הדף היומי
- מידות ומשקלות במקרא (http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=4767), אתר מט"ח
- הדר יהודה מרגליון, קונטרס שיעור הרביעית מתוך הידורי מידות (http://www.dafyomi.co.il/lectures/reviis/kuntras-reviis.pdf)
- הדר יהודה מרגליון, קונטרס שיעור הדית מתוך הידור מידות (http://www.dafyomi.co.il/lectures/reviis/kuntras-kzayis.pdf)
- אסף שטול-טראורינג, חוקרים גילו שיטת מדידה מתוחכמת של העולם הקדום (https://www.haaretz.co.il/1.1749612), באתר הארץ, 6 ביולי 2012
- יצחק ברנד, מאזני צדק – משפט שמים וארץ: עיון בדיני מידות ומשקלות (**JSU**, https://www.daf-yomi.com/files/JSU6/brand.pdf), 6 ביוני 2007
- אשר וויס, שיעור מסכם של מחלקות החזון איש ור' חיים נאה (https://www.youtube.com/watch?v=i12uZ7FKE0)

הערות שוליים

- ↑ בסימן רע"א סעיף ג:.
- ↑ בספר "ציון לנפש חיה" (צ"ח)
- ↑ תלמוד בבלי, מסכת פסחים, דף ק"ט, עמוד א'
- ↑ שו"ת או"ח קכ"ז.
- ↑ מעשה רב, סימן ע"ד וק"ה.
- ↑ שערי רחמים - מנהגי הגר"א ז"ל, אות קס"ה.
- ↑ הקהילות יעקב בהקדמה לספר שיעורין של תורה)
- ↑ מידות ומשקלות של תורה, מידות ושיעורי תורה, "מאור ישראל" (פסחים מח.), "הליכות עולם" חלק א' ע"מ רצא, הליכות שלמה ח"ב עמ' צ'.
- ↑ ראו מאמרי: "מידה כנגד מידה" ירחון "מוריה"(שנה יא, גיליון ד-ח-קכד-קכח), תחומין ה', "התאמת האגודל ליתר אמות המידה" עמ' 379–401
- ↑ משקולות של תורה סוף פרק כב, מדות ומשקולות של תורה פרק כג, עמ' 7 בקונטרס שיעור הרביעית מתוך ספר הידורי מידות

 <p></p>	
<div>ידוּת פּסָקָה</div>	

הבהרה: המדד בוויקימדיה ביצע להעשרה בלבד ואין לראות בו פסיקה הלכתית.

פרטים השינויים...	הוספה	ת: שוליים
-------------------	-------	-----------